

Előszó

Az Imágó Budapest, *követve elődjének, a Thalassának hagyományait, egyik fő feladatának tekinti, hogy bemutassa az élő és változó pszichoanalízis újabb tudományos és kulturális fejleményeit, a határos tudományokhoz való viszonyának alakulását.* 2011/2. és 3. számunkban a pszichoanalízis és a kognitív idegtudomány kapcsolatával, a tudatalan folyamatok, a memóriarendszerek, a terápiás hatások és más jelenségek idegrendszeri, neurobiológiai alapjaival foglalkozó cikkeket közöltünk. A tekintést adtunk a neuropszichoanalízisről mint dinamikusan fejlődő, sok hívet toborzó új kutatási irányról, amelynek eredményei mind elméleti, mind pedig gyakorlati szempontból igen relevánsak lehetnek.

Bármilyen termékeny és vonzó legyen is azonban az idegtudományi megközelítések által előtérbe helyezett természettudományos paradigma és nyelvezet, az élő pszichoanalízis számára továbbra is alapvetően fontos referencia marad a „másik oldal”, a humántudományos nézőpont. Ezen belül a filozófiai reflexió már csak azért is megkerülhetetlen, mert sem a freudi elmélet kialakulását és metapszichológiai fogalomrendszerét, sem pedig a modern gondolkodásra gyakorolt elementáris hatását nem érthetjük meg enélkül. Miként a filozófus Márkus György írja: „az egész jelenkori kontinentális filozófia bizonyos értelemben nem is más, mint a freudi örökséggel és annak teoretikus következményeivel történő szembenézés. Még jórészt akkor is ez történik, amikor nem kifejezetten és közvetlenül a freudi gondolkodás kritikai értékeléséről van szó. Freud nyomán a kortárs gondolkodás kénytelen a korai modern filozófiai hagyománytól örökölt legalapvetőbb fogalmait – például a szubjektum, a kultúra vagy a történelem fogalmát is – újraértelmezni.”¹

Jelen – és következő, 2012/3. – számunk fő témája a pszichoanalízis és a filozófia (ezen belül elsősorban a modern fenomenológia) viszonya. Filozófiai témákkal bőségesen foglalkoztunk a Thalassa régebbi számaiban is: így például a Pszichoanalízis és hermeneutika (1991/2), a Pszichoanalízis és politika (1992/1) a Nyelv, fikció, megismerés (1993/1), a Pszichoanalízis és posztmodern (1997/1), A pszichoanalitikus diskurzus (2001/2-3), valamint a Pszichoanalízis és társadalomkritika (2006/2-3) című tematikus számainkban. A Thalassában jelentek meg először magyar nyelven Ludwig Wittgenstein, Martin Heidegger, Theodor Adorno, Jürgen Habermas, Paul Ricoeur, Richard Rorty, Jacques Lacan, Jacques Derrida, Gilles Deleuze, Slavoj Žižek pszichoanalízissel kapcsolatos írásai; magyar szerzők ide vonatkozó munkái közül pedig

¹ Márkus György: A trauma és filozófiai ellenstratégiái. Aspecto I. év. I. sz. 101-122.

többek között Bacsó Béla, Bánfalvi Attila, Bókay Antal, Heller Ágnes, Pléh Csaba, Szummer Csaba, Tengelyi László és Vajda Mihály tanulmányait publikáltuk.²

Jelen – és következő – számunk cikkeiből képet kaphat az olvasó arról, hogy az Edmund Husserl által alapított fenomenológiai irányzat újabb képviselői, Jean-Paul Sartre, Emmanuel Lévinas, Maurice Merleau-Ponty, Paul Ricoeur és mások miként „fedezik fel”, miként értelmezik és hogyan problematizálják a freudi elméletet, amely – a fenomenológiától való, lényeges eltérései ellenére – az életvilág a szubjektív tapasztalás genézisével és struktúrájával foglalkozik. A most következő írások elsősorban a közös pontokat keresik. Tengelyi László „A kultúra mint szimbolikus értelemalapítás” című tanulmánya a kulturális képződmények fenomenológiájával foglalkozik, és a pszichoanalízis (azon belül a „farkasemberről” szóló freudi esettanulmány) példáján mutatja be az individuum életében zajló spontán értelemképződési folyamatok viszonyát a kulturális értelemalapításhoz, szimbolikus értelemrögzítéshez. Schwendtner Tibor „Miként lehetséges öncsalás?” című írásában Sartre Freud-kritikáját elemzi, rámutatva arra, hogy bár a francia filozófus elveti a tudattalan freudi fogalmát, az öncsalás, illetve rosszhiszeműség megítélése és értelmezése tekintetében sokkal közelebb áll Freudhoz, mint ahogyan ezt maga ábrázolja. Vermes Katalin „A jelen pillanat. Felpörgött idő és terápiás jelen a posztmodern kultúrában” című dolgozatában az „eleven jelen” Husserl-től származó fenomenológiai fogalmát veti egybe a „jelen pillanat” pszichoterápiás értelmezésével, amely különösen nagy hangsúlyt kapott Daniel Stern munkásságában. Pintér Judit Nóra „A tudattalan identitás” című írásában azt vizsgálja, hogy a traumatikus tapasztalatok és a nosztalgikus élmények miként képezhetik az identitás tudattalan (közvetlenül nem elbeszélhető) rétegeit. Jelen számunkban közöljük Weiss János Heller Ágnessel folytatott pécsi beszélgetését is, amely Heller nemrégiben megjelent könyve, Az álom filozófiája (Múlt és Jövő Kiadó, 2011) kapcsán készült, és amely ugyancsak felveti a pszichoanalitikus, illetve fenomenológiai és hermeneutikai nézőpontok viszonyának, a közöttük lévő párhuzamoknak és feszültségeknek a kérdését.

Archívum-rovatunkban Lengyel András irodalomtörténész „Vágyak, 'törvények' és szerepek ütközőpontjában” című tanulmánya olvasható, amely Vágó Mártának, József Attila egykori szerelmének a pszichoanalízissel több szempontból is érintkező, fordulatokban gazdag életútját mutatja be.

Következő számunkban többek között Rudolf Bernet, Sajó Sándor, Szummer Csaba, Sutyák Tibor írásait fogjuk közölni. Mindkét fenomenológiai szám előkészítéséhez és összeállításához nélkülözhetetlen segítségét nyújtott Bókay Antal, Békés Vera, Pintér Judit Nóra és Szummer Csaba.

Helyhiány miatt, jelen számunkból kimaradt az angol nyelvű összefoglaló. Ezt a következő számunkban fogjuk pótolni.

2012, július 2.

Erős Ferenc

² A Thalassa és az Imágó Budapest összesített tartalomjegyzékét a kezdetektől napjainkig lásd: http://imago.mtapi.hu/a_folyoirat/ossz_tartalom.html#1